

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu članka V stavak 4. Aneksa 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 6. do 8. studenog 2013. godine donijelo je

ODLUKU

I

Graditeljska cjelina – Radničko naselje Majdan, općina Vareš, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini sedam stambenih objekata sa pripadajućim zelenim površinama.

Nacionalni spomenik nalazi se na prostoru koji obuhvata k.č. 1506/12, 1506/14, 1506/16, dio 1506/3, 1506/15, 1506/13, dio 1506/17 i dio 1506/17 (stari premjer), što odgovara k.č. 1873, 1874, 1875, 1876, 1884, 1886, 1887, 1953 i 1954 (novi premjer), posjedovni list broj 184; k.č. dio 1501/1, 1501/7, 1506/7, 1506/25, 1506/27, 1506/26, dio 1506/7, 1504/24, 1506/23, 1505/1 i 1505/2 (stari premjer), što odgovara k.č. 2019, 2020, 2036, 2037, 2038, 2042, 2043, 2044, 2047, 2056 i 2057 (novi premjer); posjedovni list broj 184, k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2013 (novi premjer); posjedovni list broj 637; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2014 (novi premjer); posjedovni list broj 886; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2015 (novi premjer); posjedovni list broj 473; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2016 (novi premjer); posjedovni list broj 865; k.č. dio 1506/42 (stari premjer), što odgovara k.č. 2339 (novi premjer); posjedovni list broj 167, k.č. dio 1506/41 (stari premjer), što odgovara k.č. 2315 (novi premjer); posjedovni list broj 167; k.č. 1505/3 i 1505/4 (stari premjer), što odgovara k.č. 2006 (novi premjer), k.č. 1505/5 (stari premjer), što odgovara k.č. 2007 (novi premjer); k.č. 1506/35 (stari premjer), što odgovara k.č. 2008 (novi premjer); k.č. 1506/33 i 1506/34 (stari premjer), što odgovara k.č. 2009 (novi premjer); k.č. 1506/31 i 1506/32 (stari premjer), što odgovara k.č. 2010 i 2011 (novi premjer); k.č. 1506/28 i 1506/29 (stari premjer), što odgovara k.č. 2012 (novi premjer); k.č. 1501/1 (stari premjer), što odgovara k.č. 2017 (novi premjer); k.č. 1501/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2018 (novi premjer), posjedovni list broj 184. k.o. Vareš, općina Vareš, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika utvrđuju se:

I stupanj zaštite koji obuhvata stambene objekte i slobodne površine koji se nalaze na prostoru koji obuhvata k.č. 1506/12, 1506/14, 1506/16, dio 1506/3, 1506/15, 1506/13, dio 1506/17, dio 1506/17 (stari premjer), što odgovara k.č. 1873, 1874, 1875, 1876, 1884, 1886, 1887, 1953 i 1954 (novi premjer), posjedovni list broj 184, k.o. Vareš. U tom stupnju utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dozvoljeni su isključivo radovi konzervacije, restauracije i prezentacije nacionalnog spomenika;
- dozvoljena je unutarinja adaptacija objekata i uvođenje suvremenih instalacija pod uvjetom da elementi instalacija ne budu postavljeni na ulične fasade;
- sve intervencije na pojedinačnim objektima i pripadajućim površinama (vrtovima, baštama, dvorištima) moraju biti rabljene sukladno principima moderne;
- nisu dozvoljene promjene nagiba krovnog pokrivača ili intervencije kojima se mijenja originalni oblik objekata;
- prilikom radova na konstruktivnoj sanaciji, konzervaciji i restauraciji moraju se rabiti u najvećoj mogućoj mjeri izvorni materijali i vezivna sredstva;
- prilikom restauracije fasada, potrebno je izvršiti adekvatnu kromatsku obradu svih fasada, po ugledu na originalnu boju fasada, koristeći postojeću tehničku i fotodokumentaciju.

Za objekte i slobodne površine koji se nalaze u I stupnju zaštite potrebno je izraditi Plan trajnih mjera zaštite i prezentacije naslijeđa koji će posebno obuhvatiti detaljno definiranje uvjeta u svim pojedinačnim slučajevima za:

- sanaciju, konzervaciju, uređenje i prezentaciju postojećih objekata i cjelina;
- restauraciju i rekonstrukciju objekata, oblika i prostora kojom će biti osiguran integritet građevinske cjeline i čitljivost njenih specifičnosti (rekonstrukciju uništenih objekata, restauraciju objekata ili pojedinačnih arhitektonskih elemenata – horizontalni i vertikalni gabariti, proporcija, broj, veličina i raspored otvora, arhitektonski detalji, popločanje, oblik, nagib krova i vrsta pokrova, tretman fasada itd.);
- regulaciju pješačkog i kolskog prometa, s time da nije dozvoljeno proširenje postojećih ulica na postojeće zelene površine ili podzide;
- uređenje pješačke zone – javna rasvjeta, urbani mobilijar, obrada pješačkih i kolovoznih površina;
- obnovu infrastrukturne mreže, posebno vodovoda i kanalizacije;

- planom trajnih mjera zaštite treba biti zabranjena izgradnja industrijskih objekata unutar zaštićenog područja ili uvođenje novih namjena koje bi utjecale na promjenu karaktera i elemenata koji karakteriziraju dati ambijent;
- nijedan građevinski, građevinsko-zanatski i zanatski zahvat utvrđen Planom trajnih mjera zaštite i prezentacije naslijeđa ne može biti izvođen bez odobrenja federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručnog nadzora nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine.

Potrebno je izraditi Plan upravljanja naslijeđem, sa definiranim nositeljima realizacije programa i etapni program provedbe plana sa finansijskim pokazateljima.

II stupanj zaštite obuhvata 15 stambenih objekata i slobodne površine koji se nalaze na prostoru koji obuhvata k.č. dio 1501/1, 1501/7, 1506/7, 1506/25, 1506/27, 1506/26, dio 1506/7, 1504/24, 1506/23, 1505/1, 1505/2 (stari premjer), što odgovara k.č. 2019, 2020, 2036, 2037, 2038, 2042, 2043, 2044, 2047, 2056 i 2057 (novi premjer); posjedovni list broj 184; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2013 (novi premjer); posjedovni list broj 637; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2014 (novi premjer); posjedovni list broj 886; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2015 (novi premjer); posjedovni list broj 473; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2016 (novi premjer); posjedovni list broj 865; k.č. dio 1506/42 (stari premjer), što odgovara k.č. 2339 (novi premjer); posjedovni list broj 167; k.č. dio 1506/41 (stari premjer), što odgovara k.č. 2315 (novi premjer); posjedovni list broj 167; k.č. 1505/3 i 1505/4 (stari premjer), što odgovara k.č. 2006 (novi premjer); k.č. 1505/5 (stari premjer), što odgovara k.č. 2007 (novi premjer); k.č. 1506/35 (stari premjer), što odgovara k.č. 2008 (novi premjer); k.č. 1506/33 i 1506/34 (stari premjer), što odgovara k.č. 2009 (novi premjer); k.č. 1506/31 i 1506/32 (stari premjer), što odgovara k.č. 2010 i 2011 (novi premjer); k.č. 1506/28 i 1506/29 (stari premjer), što odgovara k.č. 2012 (novi premjer); k.č. 1501/1 (stari premjer), što odgovara k.č. 2017 (novi premjer); k.č. 1501/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2018 (novi premjer), posjedovni list broj 184. k.o. Vareš. U tom stupnju utvrđuju se sljedeće mjere:

- potrebno je osigurati očuvanje strukture, prije svega planskog osnova, uz ograničenje spratnosti, veličine i gabaritnih dimenzija objekata, kao i uporabu materijala i arhitektonskih elemenata koji neće ugroziti karakter nacionalnog spomenika;
- potrebno je poduzimanje posebnih mjera koje će zaustaviti pojavu klizišta;
- nije dozvoljena izgradnja magistralnih infrastrukturnih i industrijskih objekata.

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svatko, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra radi provođenja mjera utvrđenih u toč. II–V ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII

Prema članku V stavak 4. Aneksa 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedateljica Povjerenstva

Amra Hadžimuhamedović

Broj: 07.3-2.3-53/13-48
7. studenog 2013. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovu članka 2. stavak 1. Zakona o provođenju odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, sukladno članovima V i VI Aneksa 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Eldin Hodžić iz Sarajeva podnio je, dana 14.01.2013. godine, Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika prijedlog/peticiju za proglašenje **Radničkog naselja Mejdan u Varešu** nacionalnim spomenikom BiH.

Sukladno odredbama Zakona, a na osnovu članka V stavak 4. Aneksa 8. i članka 35. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Radničko naselje Mejdan u Varešu, arhitekta Juraja Najtharta, predstavlja jedno od rijetkih naselja u Bosni i Hercegovini projektirano u duhu moderne u periodu između dva svjetska rata. Izgradnja naselja realizirana je nakon završetka Drugog svjetskog rata. Naselje ima veliku ambijentalnu vrijednost i predstavlja važan dokument o prodorima moderne i utjecajima tradicionalne arhitekture na gradnju naselja, u periodu između dva svjetska rata i s u periodu neposredno nakon završetka II svjetskog rata.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U tijeku vođenja postupka izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis, arhitektonski snimak i fotografije;
- uvid u sadašnje stanje dobra;
- kopiju katastarskog plana;
- zemljišno-knjižni izvadak;
- povijesnu, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke.

Prema odredbi članka V stavak 2. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 37. Poslovnika o radu Povjerenstva, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Povjerenstvo će pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnositelju peticije, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeđa, strukovnim i

znanstvenim institucijama, stručnjacima i znanstvenicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove. Dana 29.09.2010. godine Povjerenstvo je primilo Peticiju bez priloga.

Sukladno tomu, Povjerenstvo je dopisom br. 07.3 – 35.2-2/13-17, od 24.01.2013. godine zatražila dostavu dokumentacije i stavova u vezi sa proglašenjem **Radničkog naselja Majdan u Varešu** od Općine Vareš, Arhiva BiH, Zavoda za zaštitu spomenika u sustavu Federalnog ministarstva kulture i sporta i Muzeja grada Zenice.

Povjerenstvo je dopisom br. 07.3 – 36.1-19/13-106, od 04.07.2013. godine uputila urgenciju Općini Vareš u vezi sa dostavom dokumentacije i katastarskih podataka u vezi sa proglašenjem **Radničkog naselja Majdan u Varešu**.

Povjerenstvo je dopisom br. 07.3 – 36.1-19/13-118, od 11.07.2013. godine uputila dopunski zahtjev Općini Vareš u vezi sa dostavom dokumentacije i katastarskih podataka u vezi sa proglašenjem **Radničkog naselja Majdan u Varešu**.

U "Službenom glasniku BiH" broj 74/13 od 24.09.2013. godine objavljena je Obavijest o pokretanju postupka proglašenja predmetnog dobra nacionalnim spomenikom, te poziv vlasnicima i drugim zainteresiranim fizičkim i pravnim osobama, tijelima i institucijama da u roku od 30 dana, dostave Povjerenstvu svoja stajališta u vezi sa proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom.

- Općina Vareš je uputila Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika dopis br. 02/4-30-1-1283/13, od 08.07.2013. godine, kojima su dostavljeni **nepotpuni** katastarski podatci.
- Zavod za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta je uputio Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika dopis br. 07-40-4-306-1/13, od 31.01.2013. godine, kojim je naveo da dobro nije bilo prethodno zaštićeno, a u dopisu je navedena potrebna literatura.
- Općina Vareš je uputila Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika dopis br. 02/4-5578/13, od 08.10.2013. godine, kojima su dostavljeni identifikacija katastarskih čestica (stari i novi premjer) i posjedovni listovi.
- Općina Vareš je uputila Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika dopis br. 03-2-36.4-10/13-103 od 16.10.2013. godine, u kojem je dostavljena kopija katastarskog plana "Radničkog naselja Majdan", bez razmjere, ranije identificiranih katastarskih čestica
- Općinski sud u Visokom je uputio Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika dopis br. 041-0-RZ-13-002 021 od 23.10.2013. godine, u kojem su dostavljeni traženi zemljišno-knjižni izvadci.

Na osnovu uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podatci o dobru

Lokacija

Radničko naselje Majdan nalazi se oko 3 kilometra južno u odnosu na gradsko jezgro Vareša, na obroncima brda Perun koji se pružaju u smjeru istok-zapad. Naselje je direktno povezano sa Varešom lokalnim putem.

Nacionalni spomenik nalazi se na zemljištu označenom kao k.č. 1506/12, 1506/14, 1506/16, dio 1506/3, dio 1506/3, 1506/15, 1506/13, dio 1506/17, dio 1506/17 (stari premjer), što odgovara k.č. 1873, 1874, 1875, 1876, 1884, 1886, 1887, 1953 i 1954 (novi premjer); posjedovni list broj 184, k.o. Vareš; općina Vareš, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Povijesni podatci

Okolina Vareša je bila nastanjena i u vrijeme Ilira i Rimljana. **Godine 1425.** spominje se naselje **Duboštica u vareškoj okolini**, iako je ono postojalo i znatno ranije. U jednom dubrovačkom spomeniku kaže se da je **tijekom osmanskog perioda** Duboštica bila središte rudarskog kraja Vareša i Olova¹.

Tijekom **austrougarskog perioda** počinje **razvoj naselja Vareš Majdana** unutar kojeg je smještena prva Željezara i talionica u Bosni i Hercegovini iz **1891. godine**. Naselje se počelo razvijati **1889. godine** izgradnjom zgrade direkcije Željezare i prvih stambenih zgrada u koje su bili smješteni francuski stručnjaci pod vodstvom ing. Alberta Lebruna. U ovom periodu područje Vareša dobija poštu, telefon, telegraf; gradi se vodovod i uvodi električna rasvjeta². Izgradnjom radničke kolonije, željezničke stanice, šegrtske škole i bolnice, Vareš Majdan prednjači u odnosu na "stari" Vareš-Centar³.

Za **period između dva svjetska rata** vezano je osnivanje poduzeća "Jugočelik", **1938. godine**, u čiji sastav su ušli i: **rudnici željezne rude i Željezara u Varešu**. Juraj Neidhardt je kao uposlenik te organizacije od **1939. godine** započeo projektiranje i izgradnju radničkih naselja u rudarskom bazenu Srednje Bosne (Zenica, **Vareš**, Ilijaš, Breza, Kakanj i Ljubinja)⁴.

"I dok su sarajevski arhitekti projektovali većinom gradske stambene pojedinačne i najamne zgrade za određene građane, Neidhardt se upustio u Sizifov posao oblikovanja radničke kuće, od čije dispozicije, opreme i okoliša je očekivao da utemelji kulturu stanovanja jedne cijele generacije prema poznatom sloganu 'da ljudi grade kuće – a kuće grade ljude'"⁵.

Radničko naselje Vareš Majdan **izgrađeno je nakon II svjetskog rata** prema **urbanističkom projektu** Juraja Neidhardta **iz perioda 1939/40**⁶.

¹ Krešimir Romić. Urednik. *Vremeplov 2002/06*. Opća Biblioteka Vareš – Odjeljenje Zavičajne zbirke, Vareš, 2006., str. 40

² Godine 1908. naselje Vareš Majdan (Kralupi) dobija električnu rasvjetu, a Vareš je dobija tek 1928. - Krešimir Romić. Urednik. *Vremeplov 2002/06*. Opća Biblioteka Vareš – Odjeljenje Zavičajne zbirke, Vareš, 2006., str. 84. i 92.

³ O antagonizmu dva dijela grada svjedoči i Fra Ignacije Gavran koji primjećuje da se "nisu nikad srodila ... budući da je u Vareš Majdanu vladao tuđinski sloj, koji je s visoka gledao na gornji Vareš i na starosjedioce". – Željko Ivanković. *Vareš u Austrougarsko doba, 2004* - <http://www.vares.pp.se/bobovac>;

Maja Pličanić dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc Elša Turkušić, dipl.ing.arh. *Radničko naselje Moderne sa "kućom za neoženjene radnike" u Varešu – prilog istrazi polivalentne arhitekture Juraja Neidhardta*. Sarajevo: 2012.

⁴ M. Pličanić dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc E. Turkušić, dipl.ing.arh. Nav. djelo, Sarajevo, 2012.

⁵ Jelica Karlić Kapetanović. Nav. djelo, Sarajevo, 1990., str. 104.

⁶ Od značajnih gradnji u duhu moderne u međuratnom periodu izgrađeno je i naselje Crni Vrh u Sarajevu. Početkom 1932. godine izrađen je Regulatorni plan Crni Vrh – vidi odluku o proglašenju Stambenog naselja Crni Vrh u Sarajevu nacionalnim spomenikom sa sjednice Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika održanoj od 26. do 28. ožujka 2012. godine u Sarajevu;

Tridesetih godina XX stoljeća u naselju Vareš Majdan je izgrađena podružna crkva sv. Barbare⁷. Tijekom mjeseca **listopada 1941.**, u naselju Vareš Majdan je izgrađen sportski objekat **Sokolski dom**, koji je srušen 1952. godine prilikom izgradnje pruge i na njegovom mjestu je izgrađena Željeznička stanica⁸. U naselju je postojao i bioskop izgrađen **1928. godine**, a srušen 1978. godine⁹.

Poslije Drugog svjetskog rata općina Vareš postaje značajan centar teške industrije u BiH. S tim u vezi su i ostvarenja stambene gradnje, kao i školskih, zdravstvenih i drugih objekata. Realizacija radničkog naselja Vareš Majdan po projektu Juraja Najtharta iz 1939. godine, počinje **1947.**¹⁰, a radovi su većim dijelom završeni do **1953. godine**¹¹. Građevinski radovi su vršeni i tijekom **1954. godine**¹². U narednom periodu, naselje je prošireno prema uzvišenju na zapadnoj strani, ali po izmijenjenom projektu. Prethodno je **1952. godine** izgrađen put kojim je naselje povezano sa centralnim dijelom Vareša¹³. Ožujka **1961. godine** izgrađen je put kojim je isto naselje povezano sa Planinicom¹⁴.

Godine 1979. je planirana izgradnja zgrade Osnovne škole u Vareš Majdanu, a iste godine je započeta izgradnja novog stambenog objekta u Vareš Majdanu sa 48 stanova i 16 garaža zvanog *M-48*¹⁵. Godine 1982. izveden je vodovod, a **1983. godine** otpočela je izgradnja stambene zgrade zvane *S-36* u i adaptacija pomoćne škole u 4 dvosobna i 4 jednosobna stana¹⁶.

Tijekom zadnjeg rata u BiH (period 1992.–1995.) naselje Vareš Majdan je u znatnoj mjeri oštećeno. **Nakon 1995. godine**, stanovnici Vareš Majdana započinju povratak i vrše opravku teško oštećenih stambenih jedinica. Danas je naselje većim dijelom u funkciji.

2. Opis dobra

Radničko naselje smješteno na padini koja se proteže u smjeru zapad-istok, se sastoji iz:

- **donjeg dijela** na istočnoj strani, gdje je smješteno ukupno **7 objekata izvedenih po originalnom projektu Juraja Najtharta** iz perioda neposredno prije II svjetskog rata i

Nikola Kalem, *Spomenica desetogodišnjeg rada Željezničke kreditne i potporne zadruge Z.S.O.J.U. u Sarajevu, 1923.–1933.*, Sarajevo: Izdanje Željezničke kreditne i potporne zadruge Z.S.O.J.U. u Sarajevu, 1934., str. 86.

Naselja Crni Vrh u Sarajevu i radničko naselje Vareš Majdan u Varešu predstavljaju rijetka planski osmišljenja stambena naselja u duhu moderne u BiH, s tim što je prvo realizirano u istom periodu, a drugo nakon završetka II svjetskog rata. – Vidi M. Pličanić, A. Čorović. *Planski izgrađena naselja u duhu moderne u BiH*. CICOP Konferencija, Arhitektonski fakultet u Sarajevu, 2013.

⁷ Župa vijaka - Župni ured sv. Mihovila arkanđela - <http://www.vijaka.com/susjedne-zupe/> 20.juni 2013.

⁸ Krešimir Romič, urednik. Nav. djelo, Vareš, 2006., str. 102.

⁹ Krešimir Romič, urednik. Nav. djelo, Vareš, 2006., str. 144.

¹⁰ Radničko naselje je projektirao Juraj Neidhardt, u periodu od 1946. do 1947.godine – M. Pličanić dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc E. Turkušić, dipl.ing.arh. Nav. djelo, Sarajevo, 2012.

¹¹ Tadašnji naziv naselja je bio Josip Čupka, a Općina Vareš tada je imala 18.466 stanovnika. Od toga u gradu 5.960 i okolici 12.506 - Krešimir Romič, urednik. Nav. djelo, Vareš, 2006., str. 108.

¹² *Rudnik i željezara Vareš*, monografija. Zagreb: Agencija za fotodokumentaciju, 1960.

¹³ Krešimir Romič, urednik. Nav. djelo, Vareš, 2006., str. 106.

¹⁴ Krešimir Romič, urednik. Nav. djelo, Vareš, 2006., str. 120.

¹⁵ Krešimir Romič, urednik. Nav. djelo, Vareš, 2006., str. 148. i 149.

¹⁶ Krešimir Romič, urednik. Nav. djelo, Vareš, 2006., str. 155. i 157.

- **gornjeg dijela** na zapadnoj strani, gdje je smješteno ukupno 15 objekata izvedenih u kasnijoj fazi, po izmijenjenom projektu¹⁷.

Zapadni dio naselja je odvojen od istočnog **Perunskom ulicom**, koja je izvedena u obliku serpentine, a povezuje oba dijela naselja sa centralnim gradskim jezgrom Vareša.

Istočni (donji) dio naselja **Vareš Majdan**, je smješten na parceli veličine oko 10.700 m². Šest objekata je smješteno između dva kraka serpentine Perunske ulice koji se protežu sa istoka i zapada, a jedan objekat se nalazi istočno, uz crkvu sv. Barbare koja se nalazi izvan stambenog naselja. Svi objekti su međusobno povezani stazama i kamenim stepeništima.

Osnovnu jedinicu naselja predstavlja **stambena zgrada sa zasebnim pomoćnim objektom** (koji služi kao šupa ili kokošinjac) i **pristupnim ozelenjenim platom**¹⁸. Osnov **urbanističkog projekta naselja Vareš Majdan** čine kuće za 6 porodica, takozvane "**šestorke**"¹⁹.

Tipske zgrade "šestorki" u Vareš Majdanu su izvedene u 3 varijante koje se razlikuju po tlocrtnim veličinama, a spratnost je uvijek P+1 (visine do strehe se kreću u rasponu od 6,60m do 7,95m). **Tlocrtne** dimenzije poluindividualnih objekata iznose 13,20m x 16,20m; 12,60m x 15,80m i 12,60m x 18,20m. Duže stranice objekata su smještene u smjeru sjever-jug. U objektima su smještena po **4 dvosobna** i **2 jedosobna stana** (po 2 dvosobna i 1 jednosobni na svakoj etaži). Dvosobni stanovi se nalaze na sjevernoj, a jednosobni na južnoj strani.

Svaka stambena jedinica ima **zaseban ulaz** dimenzija 115cm x 220cm. Ulazi u prizemne stanove su natkriveni spratnim prepustima, a stanovima na spratu se pristupa vanjskim stepeništem širine 130cm koji vode do spratne lođe.

Prostorni raspored **dvosobnih stanova** je takav da omogućuje pune vizure i dnevno osvjetljenje sa istočne, odnosno zapadne strane dnevnim boravku i spavaćoj sobi. Iz **vjetrobranskog prostora** se ulazi u prostor izveden u obliku slova "L" gdje su smješteni **kuhinja** na sjeveru i prostrani **dnevni boravak sa trpezarijom** na jugu. Na dnevni boravak se nadovezuje **spavaća soba** čija širina odgovara širini

¹⁷ **Radničko naselje Vareš Majdan**, po prvobitnom urbanističkom projektu Juraja Najtharta, je trebalo biti izvedeno od **poluindividualanih jednokatnih stambenih objekata sa 6 stanova** - "šestorki". Realizirano je samo **7 objekata tog tipa** u prvim redovima, dok su ostali izvedeni po izmijenjenom projektu. Zgrade su smaknute i građene niz blagu padinu čime su omogućene primjerene vizure svake stambene jedinice. Susjedstva kreirana na taj način pružaju mogućnost socijalizacije i druženja: na otvorenim zelenim površinama – M. Pličanić dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc E. Turkušić, dipl.ing.arh. Nav. djelo, Sarajevo, 2012.

¹⁸ Nastojeći da očuva kvalitete individualnog stanovanja unutar kolektivnog, Neidhardt nudi "poluindividualni koncept stanovanja." – M. Pličanić, dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc E. Turkušić, dipl.ing.arh. Nav. djelo, Sarajevo, 2012.

¹⁹ Prve takve projekte i studije radi u Zenici za naselje Podbrežje, 1940.godine, razvijajući koncept trodjelnog individualnog stambenog ansambla (kuća, dvorište i gospodarska zgrada) – M. Pličanić dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc E. Turkušić, dipl.ing.arh. Nav. djelo, Sarajevo, 2012.

Ostali tipovi kuća su bili: majstorske kuće sa po 4 stana nazvane "četvorci"; kuće sa po 2 stana "blizanci"; kuće za po jednu porodicu "činovničke kuće". Za ove kuće se može reći da su bile sukladne navikama stanara, ali su imale višu razinu komfora. U pogledu tipologije bile su predviđene: kuća sa jednim stanom za starije radnike, upravnike učitelje i druge; kuće sa više stanova za činovnike, radnike i neoženjene. Kod ostalih kuća jasan je utjecaj moderne, ali se u detalju očituje utjecaj tradicije. Kuće na terenu su bile bez podruma sa odvojenim ekonomskim objektima na otvorenim površinama - Jelica Karlić – Kapetanović. *Juraj Najthardt – život i djelo*. Sarajevo: Veselin Masleša. 1990., str. 108. i 109.

dnevnog boravka. Ostali prostori (**kupatilo i ostava**) su smješteni uz kuhinju na sjeveru.

Prostorni raspored **jednosobnih stanova** je osmišljen tako da su **dnevni boravak i spavaća soba** smješteni na istočnoj strani, a **kuhinja i kupatilo** na zapadnoj. Spavaća soba i dnevni boravak su prozorskim otvorima usmjereni ka jugu, a kuhinja prema zapadu.

Fasade tipskih objekata su jednostavno oblikovane i odraz su unutarnjeg prostornog rasporeda. Na njima su prisutni trakasti nizovi prozora od po šest i četiri krila, a izvedni su i dvokrilni i prozori pomoćnih prostorija. Spratna etaža je konzolno blago izbačena u odnosu na prizemlje i na njoj su prisutne grupe kružnih otvora. Iznad je naglašena krovna streha.

U pogledu **oblikovanja i materijalizacije**, radi se o konceptu gdje je uspješno izvršena sinteza suvremenog izraza i tradicije. Spratna lođa sa stepeništem je izvedena po uzoru na divanhane, a prepusti sprata po uzoru na doksate. Kružni otvori na fasadama su inspirirani drvenim mušabakom. Umjesto od drveta, objekti su izvedeni od armiranog betona. Stepenišne ograde 2 tipski objekta su izvedene od metala, dok su kod ostalih lođe i stepeništa drveni²⁰. Krovovi su izvedeni kao četverovodni sa naglašenim strehama.

Iznad jezgra naselja, prema zapadu se nalazi 15 **kasnije izgrađenih objekata za 2 porodice**, koji su izvedeni po izmijenjenom projektu²¹. Po urbanističkoj koncepciji, gornji dio naselja je izveden po istim principima. Objekti su smaknuti, usmjereni glavnom fasadom prema istoku, povezani stazama i kamenim stepenicama. Svaki objekat ima pripadajuću zelenu površinu i prostor za pomoćne objekte (šupa, skladište). Prvih 9 objekata na istočnoj strani je odvojeno od 6 objekata na krajnjoj zapadnoj strani serpentinom Perunske ulice.

Prvi i drugi objekat u nizu, gledajući sa istoka, su izvedeni kao varijanta originalnog tipskog projekta Juraja Najtharta (šestorka), dok su ostali objekti izvedeni kao dupleksi.

Tlocrtni oblik objekata sa dva stana je **pravokutan**, a dimenzije su različite, a kreću se između 16 i 18 metara po dužini, i između 8 i 10 metara po širini. Spratnost svih objekata iznosi sut + visokop prizemlje, a objekti su pokriveni četverovodnim krovovima. U suterenu se nalaze ostave, a visoko prizemlje služi sa stanovanje. Ulazi u sjeverne i južne stambene jedinice pojedinačnih objekata su smješteni sa gornje, zapadne strane, a ulazi u ostave se nalaze sa sjeverne, odnosno južne strane. Prostorni raspored stanova je funkcionalan. U centralnom dijelu se nalazi **hodnik**, iz kojega se na bočnim stranama nalaze **dnevni boravak i spavaća soba**, odnosno **kupatilo, kuhinja i trpezarija**. Suteran je zidan u kamenu, koji je vidljiv na fasadi, a visoko prizemlje je zidano opekom. Na istočnoj fasadi se nalazi 6 dvokrilnih i jednokrilih prozora (3 otvora po stambenoj jedinici).

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Po podacima dobijenim iz Zavoda za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta²², **Graditeljska cjelina** je evidentirana pod sljedećim

²⁰ M. Pličanić dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc E. Turkušić, dipl.ing.arh. Nav. djelo, Sarajevo, 2012.

²¹ Izuzetak predstavljaju 2 objekta na krajnjoj istočnoj strani, čija je forma bliska objektima građenim u prvoj fazi, po projektu Juraja Najtharta.

²² Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sklopu Federalnog ministarstva kulture i sporta broj 07-40-4-306-1/13, od 31.01.2013. godine.

imenom: **Radničko naselje Vareš-Majdan, Vareš** ali nije upisana u registar spomenika kulture.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Ne postoje podatci o sustavnim istraživačkim ili konzervatorsko-restauratorskim radovima na Radničkom naselju Majdan.

4.1. Ostali radovi:

Nakon razaranja naselja (period 1992./1995.) izvedena je opravka i rekonstrukcija većeg dijela stambenih objekata koji su bili teško oštećeni, ali bez projekta službe zaštite.

5. Sadašnje stanje dobra

Radničko naselje predstavlja relativno uređenu cjelinu gdje stanovnici redovito održavaju objekte, pomoćne objekte i zelene površine. Izuzetak predstavljaju 3 poluindividualna objekta na istočnoj strani (objekti 1, 3 i 4) izvedeni po originalnom projektu Juraja Najtharta. Od dva teško oštećena objekta (objekti 3 i 4) tijekom zadnjeg rata u BiH (1992.–1995.), preostala je samo armiranobetonska konstrukcija. Također je nenaseljen i neodržavan objekat preko puta crkve sv. Barbare na krajnjoj istočnoj strani, ali su očuvani svi elementi (krov, vrata, prozori).

Neodržavane su pripadajuće staze i stepenice tri spomenuta objekta. Stanovnici su u velikom broju slučajeva izvršili izmjenu originalnih vanjskih otvora i drugih elemenata.

6. Specifični rizici

- Opasnost od obrušavanja dijela konstrukcije (2 oštećena objekta),
- opasnost od zaraze (2 oštećena objekta).

III - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH" br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu.

Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

Dobra nastala od prahistorije do 1960. godine.

C. Umjetnička i estetska vrijednost

- iii. proporcije
- iv. kompozicija
- vi. vrijednost konstrukcije.

D. Čitljivost (dokumentarna, znanstvena, obrazovna vrijednost)

- iii. djelo značajnog umjetnika ili graditelja.

F. Ambijentalna vrijednost

- i. odnos oblika prema ostalim dijelovima cjeline,
- ii. značenje u strukturi i slici grada,
- iii. objekat ili skupina objekata je dio cjeline ili područja.

G. Izvornost

- i. oblik i dizajn,
- ii. materijal i sadržaj,
- v. položaj i smještaj u prostoru.

H. Jedinstvenost i reprezentativnost

- iii. djelo vrhunskog umjetnika ili graditelja.

I. Cjelovitost

- ii. homogenost,
- iii. zaokruženost.(kompletnost).

Sastavni dio ove odluke su:

-Imovinsko-vlasnička dokumentacija

- Dopis Općine Vareš br. 02/4-5578/13, od 08.10.2013. godine, kojim je dostavljena dokumentacija vezana za identifikaciju katastarskih čestica (stari i novi premjer) i posjedovni listovi za:
prostor koji obuhvata 7 stambenih objekata i zelene površine na zemljištu označenom kao k.č. 1506/12, 1506/14, 1506/16, dio 1506/3, dio 1506/3, 1506/15, 1506/13, dio 1506/17, dio 1506/17 (stari premjer), što odgovara k.č. 1873, 1874, 1875, 1876, 1884, 1886, 1887, 1953 i 1954 (novi premjer); posjedovni list broj 184, k.o. Vareš; općina Vareš, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Prostor koji obuhvata 15 stambenih objekata i zelene površine koji se nalaze na zemljištu označenom kao k.č. dio 1501/1, 1501/7, 1506/7, 1506/25, 1506/27, 1506/26, dio 1506/7, 1504/24, 1506/23, 1505/1, 1505/2(stari premjer), što odgovara k.č. 2019, 2020, 2036, 2037, 2038, 2042, 2043, 2044, 2047, 2056 i 2057 (novi premjer); posjedovni list broj 184;k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2013 (novi premjer); posjedovni list broj 637; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2014 (novi premjer); posjedovni list broj 886; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2015 (novi premjer); posjedovni list broj 473; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2016 (novi premjer); posjedovni list broj 865; k.č. dio 1506/42 (stari premjer), što odgovara k.č. 2339 (novi premjer); posjedovni list broj 167; k.č. dio 1506/41 (stari premjer), što odgovara k.č. 2315 (novi premjer); posjedovni list broj 167;k.č. 1505/3 i 1505/4 (stari premjer), što odgovara k.č. 2006 (novi premjer); k.č. 1505/5 (stari premjer), što odgovara k.č. 2007 (novi premjer); k.č. 1506/35 (stari premjer), što odgovara k.č. 2008 (novi premjer); k.č. 1506/33 i 1506/34 (stari premjer), što odgovara k.č. 2009 (novi premjer); k.č. 1506/31 i 1506/32 (stari premjer), što odgovara k.č. 2010 i 2011 (novi premjer); k.č. 1506/28 i 1506/29 (stari premjer), što odgovara k.č. 2012 (novi premjer); k.č. 1501/1 (stari premjer), što odgovara k.č. 2017 (novi premjer); k.č. 1501/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2018 (novi premjer),posjedovni list broj 184. k.o. Vareš; općina Vareš, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

- Kopija katastarskog plana "Radničkog naselja Majdan", bez razmjere od 11.10.2013. godine, koji je izdala Općina Vareš – dopis Općine Vareš broj 03-2-36.4-10/13-103 od 16.10.2013. godine.

- Zemljišno-knjižni izvadci broj 1126, 934, 2462, 1823, 1089, 2820 i 1125 k.o. SP Vareš za parcele broj k.č. 1506/12, 1506/14, 1506/16, dio 1506/3, 1506/15, 1506/13, dio 1506/17, dio 1506/17 (stari premjer), što odgovara k.č. 1873, 1874, 1875, 1876, 1884, 1886, 1887, 1953 i 1954 (novi premjer), posjedovni list broj 184; k.č. dio 1501/1, 1501/7, 1506/7, 1506/25, 1506/27, 1506/26, dio 1506/7, 1504/24, 1506/23, 1505/1, 1505/2 (stari premjer), što odgovara k.č. 2019, 2020, 2036, 2037, 2038, 2042, 2043, 2044, 2047, 2056 i 2057 (novi premjer); posjedovni list broj 184; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2013 (novi premjer); posjedovni list broj 637; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2014 (novi premjer); posjedovni list broj 886; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2015 (novi premjer); posjedovni list broj 473; k.č. dio 1506/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2016 (novi premjer); posjedovni list broj 865; k.č. dio 1506/42 (stari premjer), što odgovara k.č. 2339 (novi premjer); posjedovni list broj 167; k.č. dio 1506/41 (stari premjer), što odgovara k.č. 2315 (novi premjer); posjedovni list broj 167, k.č. 1505/3 i 1505/4 (stari premjer), što odgovara k.č. 2006 (novi premjer); k.č. 1505/5 (stari premjer), što odgovara k.č. 2007 (novi premjer); k.č. 1506/35 (stari premjer), što odgovara k.č. 2008 (novi premjer); k.č. 1506/33 i 1506/34 (stari premjer), što odgovara k.č. 2009 (novi premjer); k.č. 1506/31 i 1506/32 (stari premjer), što odgovara k.č. 2010 i 2011 (novi premjer); k.č. 1506/28 i 1506/29 (stari premjer), što odgovara k.č. 2012 (novi premjer); k.č. 1501/1 (stari premjer), što odgovara k.č. 2017 (novi premjer); k.č. 1501/8 (stari premjer), što odgovara k.č. 2018 (novi premjer), posjedovni list broj 184. k.o. Vareš; općina Vareš, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina - dopis Općinskog suda u Visokom br. 041-0-RZ-13-002 021 od 23.10.2013. godine.

-Dokumentacija o prethodnoj zaštiti dobra

- Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sklopu Federalnog ministarstva kulture i sporta broj 07-40-4-306-1/13, od 31.01.2013. godine.

-Fotodokumentacija

- Fotografija **Radničkog naselja Majdan** iz 1953. godine - Krešimir Romič. Urednik. *Vremeplov 2002/06*. Opća Biblioteka Vareš – Odjeljenje Zavičajne zbirke, Vareš, 2006.;

- Monografija *Rudnik i željezara Vareš*, monografija. Zagreb: Agencija za fotodokumentaciju, 1960.;

- Fotografije postojećeg stanja **Radničkog naselja Majdan**. od svibnja i lipnja 2013. godine. Fotografirao arh. Adi Ćorović (fotografirano digitalnim fotoaparatom Sony DSC H10).

-Tehnička dokumentacija

- Nacrti postojećeg stanja **Radničkog naselja Majdan**, arh. Milka Grujić i Amra Sarić, svibanj/lipanj 2013.

U tijeku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća **literatura**:

1934. Nikola Kalem, *Spomenica desetogodišnjeg rada Željezničke kreditne i*

- potporne zadruge Z.S.O.J.U. u Sarajevu, 1923.–1933.*, Sarajevo: Izdanje Željezničke kreditne i potporne zadruge Z.S.O.J.U. u Sarajevu, 1934.
1960. *Rudnik i željezara Vareš*, monografija. Zagreb: Agencija za fotodokumentaciju, 1960.
1990. Jelica Karlić – Kapetanović. *Juraj Najdhardt – život i djelo*. Sarajevo: Veselin Masleša. 1990.
2004. Željko Ivanković. *Vareš u Austrougarsko doba*. 2004.
<http://www.vares.pp.se/bobovac>
2006. Krešimir Romić. Urednik. *Vremeplov 2002/06*. Opća Biblioteka Vareš – Odjeljenje Zavičajne zbirke, Vareš, 2006.
2012. Odluka o proglašenju Stambenog naselja Crni Vrh u Sarajevu nacionalnim spomenikom sa sjednice Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika održanoj od 26. do 28. ožujka 2012. godine u Sarajevu
2012. Maja Pličanić, dipl.ing.arh., cand. dr.sc., mr.sc Elša Turkušić, dipl.ing.arh. *Radničko naselje Moderne sa "kućom za neoženjene radnike" u Varešu – prilog istraživanju polivalentne arhitekture Juraja Neidhardta*. Sarajevo. 2012.
2013. Maja Pličanić, Adi Ćorović. *Planski izgrađena naselja u duhu moderne u BiH*. CICOP Konferencija,. Arhitektonski fakultet u Sarajevu, 2013.
2013. Župa vijaka - Župni ured sv. Mihovila arkandžela - <http://www.vijaka.com/susjedne-zupe/> 20.juni 2013.

Nositelj istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Adi Ćorović, diplomirani inženjer arhitekture,
suradnik za cjeline graditeljskog naslijeđa i kulturne krajolike
u Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika*